

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University

ภาคผนวก

ผ้าและการแต่งกายของชาวล้านนา

ในสังคมมนุษย์นั้นเครื่องแต่งกายนุ่งห่มนอกจากจะเป็นปัจจัยที่สำคัญขั้นพื้นฐานของการดำรงชีวิตของมนุษย์แล้ว เครื่องนุ่งห่มและการแต่งกายของมนุษย์จะเป็นลักษณะเฉพาะถิ่นที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์หรือแบบแผนทางวัฒนธรรมของกลุ่มนั้นๆ สำหรับชาวล้านนาแล้วแบบแผนของการแต่งกายจะมีเอกลักษณ์ที่จะแตกต่างไปจากการแต่งกายของคนกลุ่มอื่นๆ ซึ่งส่วนหนึ่งมาผลจากรูปแบบของผ้าและวัฒนธรรมการทอผ้าอยู่ในท้องถิ่น โดยทั่วไปแล้วผ้าหรือเส้นใยที่ใช้เป็นเครื่องแต่งกายนั้นมีทั้งที่เป็นลักษณะแบบเรียบง่ายธรรมดาๆ ที่ใช้เป็นงานในชีวิตประจำวัน และเป็นการทอผ้าที่มีรายละเอียดลวดลายอย่างงดงามที่ต้องใช้เทคนิคอย่างพิถีพิถันเพื่อสำหรับใช้ในโอกาสต่างๆ ซึ่งผ้าทอด้วยเทคนิคลวดลาย และสีสันทันอย่างงดงามดังกล่าวนี้เองที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวล้านนา และเรื่องราวของผ้าตลอดจนการแต่งกายของชาวล้านนานั้นนับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจเรื่องราว และพัฒนาการของการแต่งกายของชาวล้านนารวมทั้งเรื่องการทอผ้าที่ปรากฏมีอยู่ไอยู๋ในดินแดนล้านนา

พัฒนาของการทอผ้า

มนุษย์รู้จักสังเกตและทดลองอยู่เสมอ เส้นใยที่มนุษย์รู้จักอันดับแรกก็คงจะเป็นเส้นใยจากพืชจากการสังเกตเห็นเปลือกไม้ชนิดต่างๆ ว่ามีความทนทาน เหนียวแน่น และเป็นเส้นใยยาว จึงเกิดการลองทอเพื่อให้กระจายเป็นฝอย และนำมาร้อยเรียงขัดการะบวนการเริ่มต้นของการรู้จักใช้เส้นใยจากธรรมชาติมาถักทอ เป็นแผ่นผืน ด้วยการหรือถักทอด้วยเทคนิคต่างๆ ต่อมารู้จักสังเกตพืชบางชนิด รังของสัตว์บางชนิดที่มีเส้นใยสามารถนำมาเป็นวัตถุดิบได้ จึงมีการทดลองและพัฒนาสืบต่อกันมา จนสามารถรู้จักเส้นใยต่างๆและวิธีการถักทออย่างเป็นระบบ มีเครื่องมือ อุปกรณ์ในการได้มาซึ่ง เส้นใย รู้จักรังไหม ปุยฝ้าย เปลือกไม้ ป่าน ปอ หลักฐานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของเส้นใยที่เก่าแก่ที่สุดของประเทศไทยเห็นจะได้แก่ ร่องรอยของเส้นใยผ้าที่ห่อหุ้มกำไลทองคำโล่สำริด ที่ได้จากการขุดค้นทางโบราณคดีที่บ้าน เชียง อำเภอนองหาร จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีอายุหลายพันปีมาแล้ว

โดยทั่วไปแล้วเส้นใยที่มนุษย์รู้จักเอามาทอผ้าใช้นั้น ในปัจจุบันจะมีทั้งที่เป็นธรรมชาติที่มนุษย์รู้จักนำมาทอผ้าใช้นั้น อาจจำแนกเห็นได้ดังนี้

๑. เส้นใยที่ได้มาจากแหล่งธรรมชาติ

- ๑.๑ เส้นใยจากพืช ได้แก่ ใบไม้ เปลือกไม้ ฝ้าย ลินิน กัญชา หรือกัญชง และอื่นๆ
- ๑.๒ เส้นใยจากสัตว์ ได้แก่ ไหม ขนสัตว์ต่างๆ
- ๑.๓ เส้นใยที่ได้จากแร่ธาตุ ได้แก่ ดินเงิน ดินทอง ดินทองต่างๆ ฯลฯ

๒. เส้นใยที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น

- ๒.๑ ทำมาจากวัสดุธรรมชาติ ได้แก่ Rayon, Tircel, Mrcelised, Cotton และอื่นๆ
- ๒.๑ ได้มาจากการสังเคราะห์ (Synthetic) ได้แก่ Polyester, Nylonc และอื่นๆ

เครื่องมือทอผ้า

เมื่อบุคคลรู้จักเส้นใยและสามารถนำเส้นใยต่างๆ มาทำประโยชน์ซึ่งส่วนใหญ่จะนำไปใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม ต่อมาจึงได้เกิดการพัฒนารูปแบบกระบวนการการถักทอตามลำดับ มีการสร้างสรรค์เครื่องมืออุปกรณ์อำนวยความสะดวก เพื่อให้ได้มาซึ่งผลงานที่มากและรวดเร็ว อุปกรณ์แรกๆ ที่มนุษย์ใช้ในการถักทอ ก็คือมือทั้งสองข้างของมนุษย์เอง ซึ่งมักจะมักใช้ในการถัก และสาน ซึ่งจะใช้เวลาผืนเล็ก และใช้เวลานาน และมีความสม่ำเสมอของผ้าน้อย จึงได้พัฒนาเครื่องมือช่วยในการถักทอเป็นเครื่องทอผ้า ที่เรียกเป็นภาษาสามัญว่า ทูก แต่ในภาษาพื้นถิ่นล้านนาเรียกว่า กี่

สมัยเดิมที่เดียวลักษณะของทูกหรือ กี่ จะเป็นรูปร่างๆ คือ มีไม้สำหรับผูกด้ายเส้นยืนหัวท้ายสองอัน เวลาที่จะทอจะใช้มือหรือไม้พาดด้ายพุ่งเข้าไปร้อยเข้าเส้นด้ายยืน ต่อมาได้พัฒนามารสร้างที่ยกด้ายเส้นยืนขึ้นลงโดยใช้เท้า ใช้กระสวยยังคงใช้มือตามปกติ การใช้ทูกหรือกี่ทอผ้านั้นทำให้ได้ผลงานรวดเร็วกว่าและง่าย ทำให้ผ้าหน้ากว้าง ซึ่งต่อมาได้มีการพัฒนาเครื่องทอผ้าให้ดีขึ้น สามารถทอผ้าได้ที่ทอมีคุณภาพมากขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งกลายเป็นเครื่องจักรทอผ้าที่ใช้ในโรงงานทอผ้าในทุกวันนี้

สำหรับในพื้นที่ล้านนานั้นเครื่องมือและอุปกรณ์ในการทอผ้า มีส่วนประกอบต่างๆ ของเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการการทอผ้า ซึ่งมีชื่อเรียกในภาษาพื้นเมืองล้านนา ดังนี้

ก. อุปกรณ์ในการเตรียมด้าย ประกอบด้วย

- เครื่องหีด เป็นเครื่องรีดเมล็ดฝ้ายและฝ้ายให้แตกเป็นเส้นใย
- เครื่องโ้วน เป็นเครื่องกรอเส้นด้าย
- ไม้ฮ้อ เป็นแกนไม้กลางกระสวย ถอดแยกออกจากกันได้ ใช้พันด้ายสำหรับทอ

ข. ส่วนประกอบของเครื่องมือทอผ้าที่เรียกว่า กี่ มีดังนี้

- พืม เป็นไม้ซี่สำหรับตีกระทบด้ายเส้นนอนที่ได้สอด

- เขาย่ำ สำหรับใส่ด้ายเส้นยืนเขาของกึ่งพื้นเมืองล้านนา
- ขอบพืม เป็นไม้ให้จับขอบพืมได้สะดวก
- กระสวย สำหรับใช้บรรจุเส้นด้ายเส้นพุ่ง
- เขารอก ตีครระหว่างม้านั่งและเขาย่ำใช้ดึงเขาขึ้นๆลงๆ
- ม้านั่ง ย่ำ คือ แผงไม้พันด้ายเป็นช่องผ่านของเส้นด้ายยืนมายัง ไม้กำพัน
- ไม้กำพัน คือ แกนไม้ข้างหน้าม้านั่ง ใช้ม้วนผ้าที่ทอแล้ว
- เชือกดึง คือ เชือกดึงเขา ม้าย่ำ เขารอก ไว้กับโครงกึ่ง และกึ่งที่พบใช้ในการทอผ้าในดิน

แดนล้านนามีอยู่ ๒ ประเภท คือ

ก. กึ่งแอว (Back trap) กึ่งชนิดนี้จะมีวิธีการทอผ้าด้วยการมัดด้ายเส้นยืนไว้กับต้นไม้หรือเสาไม้ และดึงมามัดติดกับแอว (สะแอว) แล้วจึงให้ดึง โดยใช้ตัวคนทอดึงให้ตึงขณะทอ กึ่งชนิดนี้เป็นกึ่งแบบง่ายๆ และโบราณมาก ปัจจุบันพบว่ายังมีการใช้ในคนกลุ่มน้อย เช่น ชาวกระเหรี่ยง ม้ง เป็นต้น

ข. กึ่งทอตั้ง หรือ หูก (Standing loom) เป็นกึ่งโครงไม้คล้ายรูปกล่องสี่เหลี่ยม มีเสาสี่มุม ซึ่งจะเป็นที่ถาวรมากกว่า มีขนาดใหญ่ซึ่งจะดึงโดยเส้นด้ายยืนในกึ่งนี้ พบโดยทั่วไปในกลุ่มชน ไทลื้อ และลาวโดยทั่วไป

โดยทั่วไปแล้วในปัจจุบันการทอผ้าจะมีเทคนิคที่เหมือนกัน กล่าวคือ เมื่อม้วนเส้นด้ายเข้าหูกหรือกึ่งแล้วจะเอาทั้งสองอันขนานตรงที่เส้นด้ายไขว้ขัดกัน แล้วดึงด้ายมาร้อยตะกอกจนหมด แล้วสอดเข้ากับพืมผูกกับไม้ทางคนนั่ง

ให้ตะกอกผูกติดกับไม้เหยียบให้ตะกอกขึ้นลงเมื่อเหยียบตะกอกด้วยขาขวาเหยียบให้พุ่งกระสวยไปทางซ้าย ถ้าเหยียบตะกอกด้วยขาซ้ายให้พุ่งกระสวยไปทางขวา เมื่อพุ่งกระสวยไปมาแล้ว ต้องการกระทบพืม ๑-๒ ครั้งเสมอ จะทำเช่นนั้นจนเสร็จเป็นผืนผ้า

การทอผ้าและเทคนิคการทอผ้า

ดินแดนล้านนาหรือภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยนั้นเป็นดินแดนที่พบสิ่งทอหรือผ้าทอแบบพื้นถิ่นพื้นเมืองอยู่ค่อนข้างมากและมีความหลากหลายแตกต่างกันไป ทั้งนี้ เนื่องด้วยมีกลุ่มชนหลายเผ่าพันธุ์อาศัยอยู่ในดินแดนแห่งนี้ ทั้งที่อยู่อาศัยในโบราณกาล และเพิ่งอพยพเข้ามา โดยมีพื้นที่อาศัยอยู่ทั้งที่พื้นราบและในเขตภูเขา อาทิ ไทยวน(คนเมือง) ไทลื้อ ลาว ไทใหญ่ หรือเงี้ยว กระเหรี่ยง มอญ ลัวะ ตลอดจนกลุ่มน้อยเผ่าต่างๆ เช่น ม้ง เข่า อีโก้ ลีซอ มูเซอ เป็นต้น ดังนั้น ผ้าทอพื้นถิ่นพื้นเมืองที่พบในดินแดนล้านนาจึงมีรูปแบบ เทคนิค ลวดลาย ที่แตกต่างกันตามท้องถิ่นและลักษณะชาติพันธุ์ของกลุ่มชนเหล่านั้นล้วนสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถนการสร้างสรรค์ภูมิปัญญา

และลักษณะของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างของผ้าทอต่างๆ เหล่านั้น ส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับอยู่ที่เทคนิคที่ใช้ในการทอผ้าแต่ละชนิด ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจในผ้าทอถิ่นพื้นเมืองในแต่ละชนิด ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเทคนิคการทอผ้าแบบต่างๆ ที่พบมีใช้อยู่ในดินแดนล้านนาต่อไป

๑. มัดมี เป็นศัพท์เทคนิคในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Lkat ซึ่งเดิมเป็นภาษาอินโดนีเซีย มัดมีหมายถึง ลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้าหลังจากการมัดลวดลายที่ด้ายเส้นพุ่งด้วยเชือก ก่อนนำไปย้อมสี ซึ่งทำให้เกิดลวดลายตามความต้องการที่ด้ายพุ่งก่อนนำไปทอเป็นผืนผ้า เทคนิคนี้รู้จักกันกว้างขวางในกลุ่มชนที่เรียกว่า ไท-ลาว ซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณตอนกลางของราบลุ่มแม่น้ำโขง นอกจากนี้ยังพบว่ามีไทลื้อกลุ่มหนึ่งในจังหวัดน่านยังคงใช้เทคนิคมัดมีสำหรับผ้าที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งชาวไทลื้อกลุ่มนี้จะเรียกเทคนิคนี้ว่า มัดก่าน หรือ คาคก่าน จะนิยมทอลายมัดมีนี้สลับกับการทอลายจิด ทั้งลวดลายและการทอสลับจิดเช่นนี้คล้ายคลึงกันกับชนกลุ่มชนไทเหนือที่อาศัยอยู่ในแถบแขวงจำปาสักทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศลาว

๒. จก เป็นเทคนิคการทำลวดลายบนผืนผ้าด้วยวิธีการการเพิ่มเส้นด้ายและเส้นพิเศษเข้าไปเป็นช่วงๆ ไม่ติดต่อกันตลอดหน้ากว้างของผืนผ้า กระทำโดยใช้ไม้หรือขนเม่น หรือนิ้วมือยกหรือจกด้วยเส้นด้ายขึ้นขึ้น แล้วสอดใส่ด้ายเส้นพุ่งพิเศษเข้าไป คนบางกลุ่มใช้เทคนิคนี้ทำลวดลายบนผ้าโดยคว่ำหน้าของผ้าลงกับที่ เช่น การทอจกที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เทคนิคนี้กลุ่มชนตะกูลไทรู้จักกันดี และใช้ทอทั้งในการทอผ้าฝ้ายและผ้าไหม

๓. จิด เป็นเทคนิคการทำลวดลายบนผืนผ้าด้วยวิธีการเพิ่มด้ายเส้นพิเศษพุ่งเข้าไป เช่นเดียวกับการจก แต่ลายจิดทำติดต่อกันตลอดหน้ากว้างของผืนผ้า กระทำโดยใช้ไม้ค้ำ (Shed sticks) หรือเขาที่ทำพิเศษ (String heddles) นอกจากที่ทอแบบธรรมดา ในการทำลวดลายจิดจากไม้ค้ำสอดใส่เข้าไปในเส้นขึ้น และครั้งที่สองในขณะที่ดึงไม้ค้ำออก ส่วนการที่จะให้เส้นขึ้นเข้าไปแล้วพลิกทางสันไม้ขึ้น สำหรับการทำลวดลายจกเขา ทำให้ประหยัดเวลาและทุนแรงมากแต่ข้อจำกัดคือสามารถทำให้เกิดลวดลายแบบธรรมดาๆ เท่านั้น ซึ่งต่างจากการใช้มือลวดลายที่เกิดขึ้นอยู่กับจำนวนและตำแหน่งของเขาที่ใช้ กลุ่มคนในตะกูลไทจะใช้เทคนิคการทอผ้าด้วยเขาเป็นสองระบบ คือ

ระบบแรก ใช้เขาที่ทำจากเขากหลายอัน แต่ละอันติดกันกับแกนไม้ที่โยงพิมและเขา (heddle rod) ในขณะที่ทอผ้าเมื่อผู้ทอจะใช้เขาอันไหนก็นำเชือกที่ผูกอยู่ไปเกี่ยวกับไม้ตะกอก (treadles) ระบบนี้พบใช้ในกลุ่มไทลื้อ ในอำเภอเชียงของ แต่ไทลื้อส่วนใหญ่จะใช้ระบบของไม้ค้ำ (shed sticks)

ระบบที่สอง ใช้เขาหลายอันแขวนไว้ในแนวตั้ง หรือที่รู้จักกันว่า เขาเก็บจิด (veticsl heddle) ผู้ทอใช้ไม้จิดเสียบเข้าไปในเชือกของเขาเก็บจิดเช่นเดียวกันกับที่ใช้ไม้ค้ำกับเส้นด้ายขึ้น วิธีการนี้

สามารถทำให้เกิดลวดลายต่างๆได้หลายครั้ง ในระหว่างการทอไม้เก็บจิดที่แขวนเรียงอยู่จะถูกทยอยใช้กันที่ใช้แล้วจะถูกนำไปแขวนข้างล่างใต้เส้นด้ายยืน แล้วก็จะทำลวดลายซ้ำโดยวิธีการเดียวกัน คือนำไม้เก็บจิดกลับขึ้นไปข้างบนอีก ระบบค่อนข้างจะยากในการทำลวดลาย จำเป็นต้องใช้ผู้ช่วยอีกสองคนในการช่วยยกเขาเก็บจิด ระบบนี้พบใช้กันมากในภาคอีสาน

๔. ยกดอก เป็นเทคนิคการทำลวดลายซึ่งเกิดการวิธีการยกเขาแยกเส้นยืนขึ้นลง แต่ไม่ได้เพิ่มเส้นด้ายพิเศษเข้าไปในพื้นผ้าเช่นการจก หรือ การจิด ลายยกต่างๆ ที่ปรากฏนั้นมีทั้งลายสาม-แปดตะกอ (tiwill) ลายกางปลา (Zherring heddles) และลายขัดสอง (basket weave) การยกดอกในบางครั้งจะมีการเพิ่มด้านเส้นพุ่งจำนวนสองเส้นหรือมากกว่านั้นเข้าไป หรือเพิ่มดินเงินดินทองเข้าไป ซึ่งทำให้ได้ลวดลายเหมือนกันมากกับลวดลายที่เกิดจากเทคนิคการจกและจิด เราจะสามารถบอกความแตกต่างได้ก็ต่อเมื่อมีการตรวจสอบอย่างใกล้ชิดเท่านั้น ในลวดลายที่เกิดจากเทคนิคการจกและจิดนั้น ด้ายเส้นพุ่งพิเศษ ที่เพิ่มเข้าไปสามารถดึงออกได้โดยไม่ทำให้เสียเสียหาย แต่ในกรณีของการยกดอกจะทำให้เกิดผลตรงข้าม

ลวดลายการยกดอกรู้จักกันดีในกลุ่มชนตระกูลไท ซึ่งใช้เทคนิคนี้กับการทอผ้าห่ม เพราะทำให้เนื้อผ้าทอที่หนาขึ้นเหมาะสมกับการใช้งานไทยวนที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ใช้เทคนิคทอผ้าด้วยการยกดอกสี่ตะกอสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน (a diamond patterned twill) ซึ่งคล้ายกันมากกับผ้าห่มของพวกไทพวน ในล้านนาสีที่ใช้มักจะเป็นสีแดง หรือสีดำ และเป็นสีขาวเป็นลายตาราง (a cheguer design) สลับกันไปทั้งผืน

๕. เกาะ หรือ ล้วง วิธีเกาะเป็นเทคนิคที่ไม่ได้ใช้เส้นด้ายพุ่งสอดใส่จากริมผ้าด้านหนึ่งตามวิธีเข้าไปสู่ริมผ้าอีกด้านหนึ่งตามวิธีการทอแบบธรรมดาทั่วไป และไม่ใช้วิธีการทอผ้าโดยวิธีเพิ่มเส้นด้ายพุ่งด้ายเข้าไปข้างในเนื้อผ้า เช่นเทคนิคการจก แต่การทอแบบเกาะ เป็นการใส่ด้ายเส้นพุ่งหลายๆสี เป็นช่วงๆ ทอด้วยเทคนิคธรรมดาโดยการเกี่ยวและผูกเป็นห่วง (hook and dove-tail) รอบด้ายเส้นยืนเพื่อเพิ่มความแข็งแรงให้กับเนื้อผ้า ลวดลายที่ละเอียดและซับซ้อนก็สามารถทำได้ด้วยเทคนิคนี้

เกาะ เป็นเทคนิคการทอผ้าซึ่งรู้จักกันน้อยในกลุ่มคนตระกูลไท ยกเว้นกลุ่มไทลื้อ อำเภอเชียงราย อำเภอเชียงคำ อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา ที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายและที่จังหวัดน่าน รวมทั้งไทลื้อบางกลุ่มในประเทศลาว สำหรับที่จังหวัดน่านได้มีการส่งเสริมการทอผ้าด้วยเทคนิคปัจจุบันโดยเรียกเทคนิคการทอผ้าชนิดนี้ว่า ล้วง และมีการผลิตซึ่งเป็นที่รู้จักกันว่า ผ้าลายน้ำไหล

๖. มุก เป็นเทคนิคการทอผ้าอีกวิธีหนึ่งซึ่งปัจจุบันได้ใช้กันอยู่น้อยมาก กลุ่มชนที่ยังคงใช้เทคนิค ได้แก่ ไทแดง แลไทพวน ที่อาศัยอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศลาว รวมถึงกลุ่มที่อพยพมาอยู่แถวเมืองเวียงจันทน์ และภาคเหนือของประเทศไทย วิธีการทอผ้าใช้เทคนิคการเพิ่มเส้นด้าย

ยื่นเข้าไปในเนื้อผ้า โดยกาสรเตรียมด้ายเส้นยืนพื้นพิเศษไว้ตอนบนของก้นเนื้อด้ายเส้นยืนที่ซึ่งไว้ ลวดลายบนผืนผ้าที่เกิดขึ้นจากเทคนิคนี้คล้ายกันมากกับลวดลายที่เกิดจากเทคนิคการจิดและการจก อาจทำให้เข้าใจผิดได้ง่ายถ้าหากเกิดการสับสนในทิศทางของเส้นด้ายยืน

กลุ่มไทลื้อในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และชาวไทลื้อในเขตจังหวัดน่าน เรียกลวดลายที่เกิดขึ้นจากเทคนิคการจิดว่า ลายมุก ซึ่งอาจทำให้สับสนกับลวดลายมุกของที่อื่นๆ ลายมุกของกลุ่มคนไทแดงนั้นแตกต่างจากลายมุกของกลุ่มไทพวน ไทไทแดงนิยมทำลายใหญ่ๆ ใช้สีเขียวอมฟ้าอ่อน และนิยมทอลายมุกผสานกับลายจก จิด และมัดมีบนผ้าวิ่นผืนเดียวกัน ส่วนไทพวนนิยมทอลายมุกขนาดเล็กด้วยสีขาว

ผ้าพื้นเมืองในล้านนา

การทอผ้าเพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวล้านนาอย่างมาก เป็นงานที่ผู้หญิงแทบทุกคนจะต้องทำได้ เพราะความจำเป็นในการใช้สอยในครอบครัวเป็นกรอบบังคับอยู่ ในอดีตการทอผ้าพื้นบ้านของล้านนานั้นจะทอขึ้นเพื่อประโยชน์ในการใช้สอยเป็นหลัก ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็นสองประเภทกว้างๆ คือ

ประเภทที่หนึ่ง เป็นผ้าที่ทอขึ้นเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวัน ผ้าประเภทนี้จะไม่ให้ความสำคัญกับความประณีตงดงามนัก เช่น ผ้าซิ่นที่ชาวบ้านใช้นุ่งทำงาน หรืออยู่กับบ้าน มักทอผ้าฝ้ายแบบเรียบๆ มีลวดลายง่ายๆ มักเป็นสีพื้นเป็นหลัก เช่น สีดำหรือสีกรมท่า สลับด้วยลายขวางเป็นแถบสีแดงหรือสีส้ม เช่น ผ้าซิ่นเมืองแพะ เป็นต้น หรือถ้าทอผ้าสำหรับตัดเสื้อที่ใช้งานประจำอย่างหม้อห้อมก็จะ เป็นเนื้อผ้าเนื้อหยาบๆ เพื่อความคงทนแล้วย้อมสีด้วยใบต้นคราม หรือต้นหอม หรือถ้าจะทอเป็นต้น นอกจากเครื่องนุ่งห่มแล้วผ้าที่ใช้สอยอย่างอื่นเป็นต้นว่า ผ้าขาวม้า ย่อม ผ้าห่ม ก็ทอขึ้นอย่างเรียบง่ายแต่ บางท้องถิ่นก็จะทำให้มีสีสันสดใสน่าใช้ก็มี

ประเภทที่สอง เป็นผ้าทอไว้ใช้ในโอกาสพิเศษ เช่น ผ้าสำหรับนุ่งห่มหรือใช้ในงานบุญ งานนักขัตฤกษ์ งานเทศกาล และพิธีการสำคัญต่างๆ อาจจะต้องมีผ้าที่มีประณีตงดงามเป็นพิเศษ เพราะการทอผ้าประเภทนี้จะต้องประกวดประชันกันในด้านความประณีตงดงามแล้ว ยังต้องสอดคล้องกับความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีต่างของกลุ่มชนนั้นด้วย ในโอกาสพิเศษเหล่านี้ผู้หญิงมักจะแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าที่มีลักษณะพิเศษ จึงอาจจะเป็นซิ่นตีนจกที่มีเชิงหรือตีนทอเป็นลวดลาย และสี สันที่งดงามเป็นพิเศษ

นอกจากนั้นการทอผ้าเพื่อใช้สอยโดยตรงแล้ว ชาวล้านนายังใช้ผ้าและวัตถุที่ใช้ทอผ้าคือ เส้นด้าย มาเกี่ยวข้องกับเสนอความเชื่อและงานประเพณีพื้นบ้านของคนด้วย เช่น การใช้ด้ายและผ้ามา ประดิษฐ์เป็นตุ้มหรือธงใช้ในประเพณีทานตุ้ม หรือแม้ในงานพิธีก็ใช้ผ้าดิบสีขาวทำเป็นตุ้มสามทางถือนำ หน้าศพ เพื่อที่ช่วยนำวิญญาณของผู้ตายไปสู่สุคติได้

ประเภทของผ้าทอแบบพื้นเมืองของชาวล้านนาซึ่งเป็นผ้าที่อยู่ในพื้นถิ่นสืบทอดมาแต่โบราณ และยังปรากฏมีการทอและใช้อยู่ในดินแดนล้านนาทุกวันนี้ โดยในการศึกษาค้นคว้าแบบอิสระนี้ได้มุ่ง เน้นศึกษา ผ้าฝ้ายทอมือจากอำเภอจอมทอง

ผ้าฝ้ายทอมือเป็นผ้าทอที่ผลิตจากฝ้ายพันธุ์พื้นเมืองซึ่งมีอยู่ ๒ พันธุ์คือ ฝ้ายสีขาวและฝ้ายดุน หรือสีเนื้อ ซึ่งเป็นฝ้ายที่มีคุณลักษณะพิเศษ คือ มีเส้นใยที่นุ่มและเหนียว โดยเฉพาะฝ้ายดุนนั้นเป็นสิ ธรรมชาติที่คงามผ้าฝ้ายทอมือนอกจากจะใช้สีตามธรรมชาติแล้ว ยังนิยมย้อมสีเส้นใยด้วยสีธรรมชาติ ตามกรรมวิธีการย้อมแบบโบราณ โดยใช้สีที่ได้จากต้นไม้และสมุนไพรต่างๆซึ่งจะได้ผ้าที่มีสีประสาน กลมกลืนกันอย่างนุ่มนวลไม่ฉูดฉาดเหมือนผ้าที่ย้อมด้วยสียุทศาสตร์

ผ้าฝ้ายทอมือมีทั้งทอเป็นผ้าพื้น คือผ้าที่มีสีเดียว อาจเป็นสีเดิมของฝ้ายหรือสีย้อมสีเดียวแล้วทอ เป็นผืนยาวติดต่อกันไป สำหรับนำไปใช้สอย เช่น ตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าสวมใส่ หรือเป็นเครื่องใช้ต่างๆ แต่ บัจจุบันมีการทอเป็นลวดลายในตัวอย่างสวยงาม การทอผ้าฝ้ายนั้นยังปรากฏที่มีอยู่ทั่วไปโดยเฉพาะ ตามหมู่บ้านในแถบชนบท แต่สำหรับแหล่งทอผ้าพื้นเมืองที่ผลิตเป็นการค้าที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดี คือผ้าทอบ้านไร่ไผ่งามของนางแสงดา บันสิทธิ์ ที่ตำบลสบเตี๊ยะ , ผ้าทอที่บ้านหนองอาบช้าง , ผ้าทอจากร้านฝ้ายคำ ของอำเภอ จอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และผ้าทอของร้านผลิตและชาวบ้านในเขต อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน เป็นต้น

แบบสอบถาม

เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออุปสงค์ในเครื่องนุ่งห่มสำเร็จรูปทำจากผ้าฝ้ายจอมทอง ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออุปสงค์ในเครื่องนุ่งห่มสำเร็จรูปทำจากผ้าฝ้ายจอมทอง ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อนำข้อมูล ไปใช้ประกอบการเขียนรายงานการค้นคว้าแบบอิสระตามหลักสูตรปริญญาโทภาคพิเศษสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งทางผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกรุณาในการตอบแบบสอบถามจากทุก ๆ ท่าน
2. เครื่องนุ่งห่มสำเร็จรูปทำจากผ้าฝ้ายจอมทอง หมายถึง เสื้อ ,กางเกง หรือกระโปรง ที่ตัดเย็บ โดยใช้ผ้าฝ้ายทอมือจากอำเภอจอมทอง

คำแนะนำ

คำถามในแบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้บริโภค

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อเครื่องนุ่งห่มสำเร็จรูปทำจากผ้าฝ้ายจอมทอง ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

แบบสอบถาม

เรื่อง " ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออุปสงค์ในเครื่องนุ่งห่มสำเร็จรูปทำจากผ้าฝ้ายจอมทอง ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

วันที่สัมภาษณ์

หมายเลขแบบสอบถาม

ผู้สัมภาษณ์

ผู้ตรวจสอบ

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไปของผู้บริโภค (ข้อ 1 - ข้อ 7)

กรุณาทำเครื่องหมาย ลงในช่องหน้าคำตอบที่ตรงกับความคิดของท่านมากที่สุด

ข้อ 1 ประเภทของผู้บริโภค

- [] 1. ผู้บริโภคทั่วไป/ลูกค้ารายย่อย [] 2. ลูกค้าค้าส่ง

ข้อ 2 เพศ

- [] 1. ชาย [] 2. หญิง

ข้อ 3 อายุ

- [] 1.ต่ำกว่า 25 ปี [] 2. 26-30 ปี
[] 3. 31-35 ปี [] 4. 36-40 ปี
[] 5. 41- 45 ปี [] 6. มากกว่า 45 ปี

ข้อ 4 สถานภาพการสมรส

- [] 1. โสด [] 2. สมรส [] 3. หม้าย,หย่า

ข้อ 5 ระดับการศึกษาสูงสุดในปัจจุบัน

- [] 1. ประถมศึกษา หรือต่ำกว่า [] 2. มัธยมศึกษา, ปวช ปวส
[] 3. ปริญญาตรี [] 4. สูงกว่าปริญญาตรี

ข้อ 6 อาชีพ

- [] 1.นักเรียน/นักศึกษา [] 2.ข้าราชการ / รัฐวิสาหกิจ
[] 3.พนักงานบริษัทเอกชน [] 4.ธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ
[] 5.พ่อบ้าน/แม่บ้าน [] 6.นักท่องเที่ยว

ข้อ 7 ระดับรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

- [] 1.10,000 บาท และต่ำกว่า [] 2.10,001 - 20,000 บาท
[] 3.20,001 - 30,000 บาท [] 4.40,001 - 50,000 บาท
[] 5.มากกว่า 50,001 บาท

ข้อ 8 กรุณาระบุสัญชาติของท่าน

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออุปสงค์ในเครื่องนุ่งห่มสำเร็จรูปทำจากผ้าฝ้ายจอมทอง ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่

ข้อ 8 วัตถุประสงค์ของการเลือกซื้อเครื่องนุ่งห่มสำเร็จรูปทำจากผ้าฝ้ายจอมทองของท่านเพื่อ

ข้อ 9 ปริมาณการเลือกซื้อเครื่องนุ่งห่มสำเร็จรูปทำจากผ้าฝ้ายจอมทองของท่านในแต่ละครั้ง.....

ข้อ 10 งบประมาณในการเลือกซื้อเครื่องนุ่งห่มสำเร็จรูปทำจากผ้าฝ้ายจอมทองของท่านในแต่ละครั้ง.....

ข้อ 11 แหล่งจำหน่าย เครื่องนุ่งห่มทำจากผ้าฝ้ายจอมทอง แห่งใดที่ท่านคิดจะไปซื้อเป็นอันดับแรก

[] 1. ไนท์บาร์ซ่า

[] 2. ตลาดวโรรส

[] 3. ถนนท่าแพ

[] 4. ถนนลอยเคราะห์

ข้อ 12 ปัจจัยต่อไปนี้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเครื่องนุ่งห่มสำเร็จรูปทำจากผ้าฝ้ายจอมทองมาน้อยเพียงใด

ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อ	มากที่สุด	มาก	กลาง	น้อย	ไม่มี
ด้านผลิตภัณฑ์					
1. ความมีเอกลักษณ์ของลายผ้า					
2. คุณภาพของเนื้อผ้า					
3. งานฝีมือ / การตัดเย็บ					
4. ความมีชื่อเสียงของผ้าฝ้ายจอมทอง					
5. สีต้นที่เป็นธรรมชาติ					
6. ความสะดวกสบายเมื่อสวมใส่					
ด้านราคา					
1. ราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพสินค้า					
2. เครื่องนุ่งห่มที่มีราคาถูก					
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย					
1. ความสะดวกในการเลือกซื้อ ที่จอร์จสะดวก					
2. หาซื้อได้ไม่ยาก อยู่ในแหล่งท่องเที่ยว					
3. การจัดแสดงสินค้าทำให้เลือกซื้อ					
4. บริการหีบห่อ / จัดส่ง					
ด้านส่งเสริมการตลาด					
1. ได้รับส่วนลดเมื่อซื้อในปริมาณมาก					
2. ได้รับเงื่อนไขในการชำระเงินด้วยบัตรเครดิต					
3. ได้รับระยะเวลาในการชำระเงิน เมื่อซื้อในปริมาณมาก					

ประวัติผู้เขียน

ชื่อสกุล	นายพิชิต สุจริตจินดานนท์
วัน เดือน ปี เกิด	30 กันยายน 2512
อาชีพ	กิจการร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทำจากผ้าฝ้ายในนาม “ I AM COTTON “
ประวัติการศึกษา	ระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย เชียงใหม่ ระดับอุดมศึกษา ปริญญาตรีสังคมศาสตร์ บัณฑิต สาขา วิชาการบัญชี คณะบัญชีและบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2535 – 2541 เจ้าหน้าที่สินเชื่อ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) สาขานนทบุรี พ.ศ. 2541- 2542 เจ้าหน้าที่สินเชื่อ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) สาขาสันป่าข่อย พ.ศ. 2542- ปัจจุบัน กิจการร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทำจากผ้าฝ้าย ในนาม “ I AM COTTON